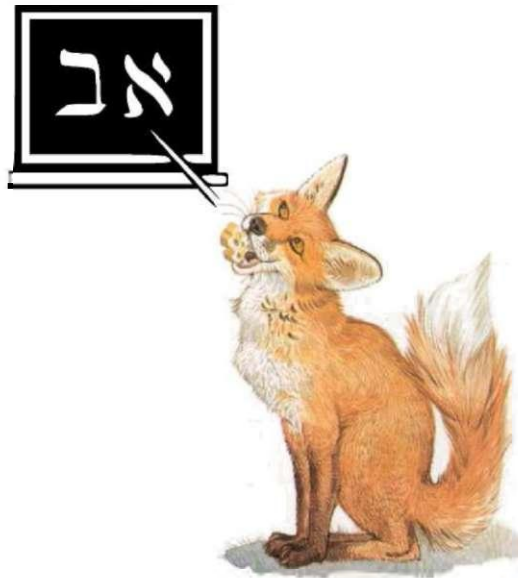

Hebreeuwse fabels en Fabels in het Hebreeuws

Studiedag van de
Vereniging tot bevordering van kennis van Hebreeuws

Inleiding door
Mw. dr. R. Smidt van Gelder-Fontaine
daarna workshops

donderdag 13 december 2007, 13.30-17.00 uur
Mozeshuis en Aaronhuis, Waterlooplein, Amsterdam

‘Hoe durfde hij zo dicht in de buurt van die leeuw te komen zonder doodsbang te worden?’ (vroeg de panter).

‘De leeuw was zeer op de vos gesteld,’ vertelde ze. ‘Hij was gastvrij voor hem en beschouwde hem als een vriend. Maar de vos vertrouwde hem niet en beraamde een plan om hem te doden, want hij was bang voor hem geworden²⁶. Op een dag kwam de vos bij het huis van de leeuw, schreeuwend van pijn. “Wat is er met jou aan de hand, mijn dierbare vriend?” vroeg de leeuw.

“Ik heb zo'n vreselijke hoofdpijn, antwoordde de vos.

“Wat kan ik voor je doen om de pijn te verdrijven?” vroeg de leeuw, waarop de vos zei: “Ik heb gehoord, dat Arabische artsen iemand die hoofdpijn heeft voorschrijven zich te laten vastbinden aan handen en voeten, en dat hij dan geneest van zijn hoofdpijn.”

De leeuw zei: “Dan zal ik je vastbinden, zoals je zegt. Misschien dat daardoor je hoofdpijn verdwijnt,” en hij nam een nieuw touw en bond zijn handen en voeten vast. Zodra de vos had gezegd dat zijn hoofdpijn was verdwenen, maakte de leeuw hem los. De hoofdpijn keerde niet terug.

Enkele dagen later kreeg de leeuw hevige hoofdpijn, zoals hem dat wel vaker overkwam. Hij ging naar de vos en zei: “Vriend vos, ik heb erge hoofdpijn, zozeer zelfs dat ik wilde dat ik dood was. Bind dus snel mijn handen en voeten met je touwen vast. Misschien zal mijn hoofdpijn dan verdwijnen zoals ook jouw hoofdpijn is verdwenen.” De vos nam *verse pezen*,²⁷ bond de leeuw daarmee goed vast en ging weg, hem aan zijn lot overlatend. Vervolgens droeg hij grote stenen aan en sloeg hem daarmee net zolang op zijn kop, tot hij hem doodgeslagen had.

Misschien zal jou wel overkomen wat die leeuw is overkomen. Moge dat niet gebeuren en het nimmer zover komen! Het hart van een vos bestaat immers slechts uit listigheid. Waarom gaat hij zelf niet op die rustige plaats wonen, en er een aangenaam leven leiden? Nee, ik ben bang dat hij ons in de val probeert te lokken en ons tot ons verderf uit onze woonplaats wil verdrijven.’

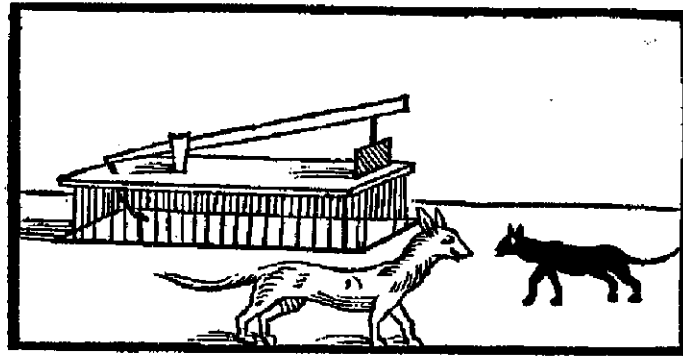
(‘Je spreekt als een dwaze vrouw,’ zei de panter.)

²⁶ Vgl. Ex. 20:20

²⁷ Ri 16:7

הַאֲרִיָּה וְהַשּׁוֹעֵל

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ וַאֲיךָ עָרַב אֶת לְבוֹ לַגִּשְׁתִּי אֵלָיו, וְלֹא נָפַל פַּחַדוֹ עָלָיו?
וַתֹּאמֶר לוֹ, הַאֲרִיָּה הִיא אוֹהֵב אֶת הַשּׁוֹעֵל בְּכָל לְבָבוֹ, וּמְרַחֵב לוֹ 130
וּמְקַרְבוֹ, וְלֹא הִיא הַשּׁוֹעֵל בּוֹטֵחַ בוֹ וַיִּתְנַפֵּל אוֹתוֹ לְהַמִּיתוֹ, כִּי הִיָּתָה
עַל פָּנָיו יִרְאָתוֹ. וַיְהִי יוֹם אֶחָד בָּא הַשּׁוֹעֵל אֶל בֵּית הַאֲרִיָּה וְהוּא
כּוֹאֵב וְצוֹחַ. וַיֹּאמֶר לוֹ הַאֲרִיָּה מַה לָּךְ יָדִיד נִפְשִׁי? וַיֹּאמֶר לוֹ הַשּׁוֹעֵל
כָּאֵב גָּדוֹל אֲחֻזָּנִי בְּרֹאשִׁי. וַיֹּאמֶר הַאֲרִיָּה לַשּׁוֹעֵל וּמַה לַעֲשׂוֹת לָךְ
לְהַסִּיר אֶת הַכָּאֵב? אָמַר הַשּׁוֹעֵל שָׁמַעְתִּי כִּי הָרוֹפְאִים מֵאַרְץ הָעֶרֶב 135
צוּוּ עַל בַּעַל כָּאֵב הָרֹאשׁ לְאַסּוֹר יָדָיו וְרַגְלָיו וַיִּרְפָּא מִכָּאֵבוֹ. וַיֹּאמֶר
הַאֲרִיָּה אֲנִי אֶאֱסְרֶךָ כְּדַבְּרֶיךָ, אוֹלַי יִסּוֹר הַכָּאֵב בְּאַסְרֶיךָ. וַיִּקַּח הַאֲרִיָּה
חֶבֶל חָדָשׁ וַיֶּאֱסוֹר יָדָיו וְרַגְלָיו. וַיֹּאמֶר הַשּׁוֹעֵל כִּי סָר הַכָּאֵב מֵעָלָיו,
וַיִּתִּירָהוּ וְלֹא שָׁב הַכָּאֵב אֵלָיו. וַיְהִי לַיָּמִים אֶחָדִים וַיִּמָּצֵא אֶת הַאֲרִיָּה
כָּאֵב גָּדוֹל בְּרֹאשׁוֹ, כִּי כֵן מִנְהַגוֹ וְדָתוֹ. וַיִּלְךְ הַשּׁוֹעֵל וַיֹּאמֶר לוֹ אַחֵי 140
הַשּׁוֹעֵל, אֲחֻזָּנִי כָּאֵב גָּדוֹל בְּרֹאשִׁי, עַד לָמוֹת אֲשָׂאֵל נִפְשִׁי, אֶסּוֹר מִהָר
יָדַי וְרַגְלֵי בַחֲבָלֶיךָ, אוֹלַי יִסּוֹר הַכָּאֵב מֵעָלַי כַּאֲשֶׁר סָר מֵעָלֶיךָ. וַיִּקַּח
הַשּׁוֹעֵל יְתָרִים לַחִים וַיֶּאֱסוֹר אוֹתוֹ הַיֵּטֵב וַיִּלְךְ מֵאֵתוֹ וַיַּעֲזֹבָהוּ וַיָּבִיא
אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת וַיִּךְ בָּהֶם עַל רֹאשׁוֹ וַיִּהְרַגְהוּ. וְאוֹלַי יִקְרָךְ כַּאֲשֶׁר קָרָה
אֶת הַאֲרִיָּה, לֹא יָקוּם וְלֹא יִהְיֶה, כִּי אֵין לְבוֹ כִּי אִם לְעַרְמָה, כִּי מִדּוּעַ 145
לֹא בָחַר בַּמָּקוֹם הַהוּא לְהִיּוֹת מְנוּחָתוֹ וְתַעֲנוּגוֹ וְעַדְנּוֹ, עַל כֵּן אֶפְחַד
מִמֶּנּוּ כִּי בַמְּצוּדָתוֹ יִצוּדְנּוּ, וּלְרַעְתָּנּוּ מִן הַמָּקוֹם הַזֶּה יִנִּידְנּוּ.

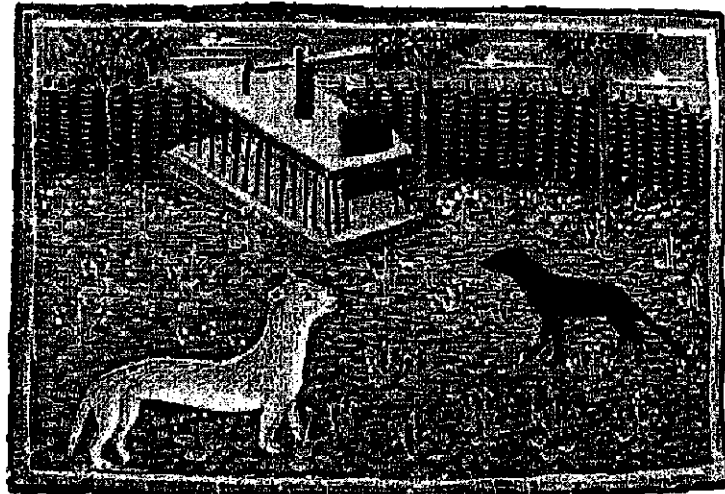

*Weasel and Rat dialogise,
The trap² all set before their eyes*

So come with me, to look—thou canst, perchance,
Turn it to gain, and thy respect enhance.³¹
They went: beneath their coats they each concealed
Hung from their belts, a tool^s carpenters wield.
Viewing the snare, they realised its plan,
As product of the intellect of man,
Meant that it lay beyond their power to sap,
Nor could they damage^{l,32} and destroy the trap.
The Rat stood still, dumbfounded: but his eye,
Drawn through a window^u in the trap, could spy
A piece of cheese, to which was firmly tied
A scarlet thread.^v 'I will just run inside
And get it', said he to the Weasel, 'then
Back to our hole I'll take it, in our den
We can enjoy it, undisturbed^w—a treat
To do us good,^x and wholesome food to eat.'
'Nay', said the Weasel, 'be thy blood on thine
Own head,^y shouldst thou thy life to risk consign.
That cheese, cunningly fixed up to attract
The eye, is bait—if touched, the trap will act.
As artifice, it can well represent
Man's work, and 'tis his nature to invent.'^z
'How comes it', said the Rat, 'that man can plot,
Bandy false accusations,^a and have got
The wit, to prattle nonsense?' 'Man', quoth she,
'Is, as created, perfect, image he

³¹ Qimhi on Isa. 47: 12 paraphrases תערוצי in this sense (כלומר תהי ערוצה). Zamora's reading ויארתה (see critical note) appears to be a wrong-headed emendation.

³² The sense of BT *Berakboth* 3a-b is apparently turned on its head. In the original context, the phrase

צורת העכבר והחולדה מדברים שניהם
והפורה² דרוכה לפניהם

תוכלי הועיל [וואותה] תערוצי.³¹ וילכו 300
 שניהם יחדו וכל אחד חרבו חגורה מפתח
 למדינו,³ ויבאו ויראו את הפורה, והגה היא
 גבינת אדם סדורה, ואין בידם להשחיתה
 יכלת, מפני מזיקים או מפלת.³² ויעמד
 העכבר משתאה, וישקף בעד החלון 305
 ויראה והגה גבינה בפורה עומדת, ובחוט
 השני נצמדת. ויאמר אל החלדה, אלך
 במרוצה ואקחנה, ואל בית מלוננו וחורנו
 אביאנה, ובהשקט ובבטחה⁴ אותה נאכל,
 למשיב נפש ולכלכל.⁵ ותאמר לו החלדה, 310
 דמה בראשה,⁶ אם תסתכן בנפשה. כי זאת
 הגבינה לתחבולה הורמה, ובתוך הפורה
 הושמה, והוא פעל אשר האדם יפעלנו,
 וארח איש ימצאנו.⁷ ויאמר העכבר, ואיך
 יוכל האדם להבין תחבולות, לדבר שוא 315
 ולעולל עלילות.⁸ ותאמר החלדה, הלא

להועיל G [הועיל 300
 [וואותה] z; MT codd.
 אלי sv, אולי

A; R [משתאה 305
 השתאה sv, האתשין
 וישתאה GMS₁

^k Cf. Ps. 37: 8^l Cf. Gen. 27: 25^m Gen. 25: 8ⁿ Ps. 10: 10° Job 21: 10

580

Opened the chest, and took the balm, hid shy
 To keep it as the apple of his eye.^k
 She brought him wine,^l but ne'er a sip took he;
 He fled no more, and none could make him flee.
 Thus, for his sins, he died;^m his very might,
 In falling, crushed his bones^{n,58} in his despite.
 Physic proved useless: panacea filled
 His balm's womb, yet no poison from him swilled.^o

*Here, caught by sin's deceit, the miser lies;
 His wife brings soothing potions, as he dies[†]*

[†] Gen. 35: 18^p Cf. Jer. 45: 5; Mishnah,
^q *Aboth* 6: 5; Ps. 131: 1^q Deut. 12: 30^r Cf. Job 10: 2^s Cf. Job 7: 12^t Eccles. 7: 26^u Cf. Jer. 6: 16^v Prov. 13: 19

585

590

This fable (said the Weasel) I have made,
 For thee to ponder, that I might persuade
 Thee, scorn thy greed: forfeit not life, to please
 Thine appetite with but a piece of cheese.
 Seek not what is too great for thee:^p beware
 Lest, doing so, thou fallest in a snare.^q
 The Rat was angry, having heard the whole
 Parable told, since he had no control
 Over his lusts. 'How long wilt thou arraign
 Me',^r he retorted, 'and in bitter vein
 Let thy soul carp? Some sea-serpent am I,
 Whom thou must cage,^s that thou wouldst dare imply
 By fabling, that the miser's deeds are mine,
 Or, like the merchant's, from my garner dine
 Ravening wretches? Bitterest to bear,
 More bitter, aye, than death,^t thou dost compare
 Cheese to a mortal poison—why, 'tis that
 Which gives heart's-ease^u and joy to any rat:
 Sweet to his soul, to slake his lust for it.^v
 Now, my plan is the very opposite

בְּאֲשָׁמִיו, וְנָפַל בְּעֲצוּמָיו, ^{n.58} וְהִמְרִפָּא לֹא
הוֹעִיל, צָרִיו עֶבֶר וְלֹא יִגְעַל.^o 580

צורת הכילי נוקש בחטאו וכחשו
ואשתו תשקנו הצדי בצאת נפשו¹

וְנִשְׂאֲתִי אֵלֶיךָ הַמֶּשֶׁל הַזֶּה לְמַעַן תִּמְאֵס
תֵּאָוֶתְךָ וְתִבְזֶה, וְאַל תִּתְחַיֵּב בְּנִפְשָׁךָ
הַעֲדִינָה בְּתֵאוֹת מַעַט מִהֶגְבִּינָה, וּגְדִלוֹת
מִמֶּה אֵל תִּבְקֶשׁ,^o הַשְּׁמֹד לָךְ פֶּן תִּנְקֶשׁ.^o
וַיִּחַד אִף הָעֶכְבֵּר בְּשִׁמְעוֹ הַמֶּשֶׁל, כִּי עַל
585 תֵּאָוֶתוֹ לֹא מֶשֶׁל, וַיֹּאמֶר, עַד מָתִי תִרְיַבְנִי
וְנִפְשֶׁךָ עָלַי תִּתְמַרְמֶר, הָאֵם תִּנְיִן אֲנִי כִּי
תִשִּׁים עָלַי מִשְׁמֶר,^o (וְתִמְשָׁלִי) אֹתִי אֶל
הַכִּילִי בְּמַעֲשֵׂה יָדַי וּפְעָלִי, וְאֵם תִּמְשָׁן[ו]לְנִי
אֶל הָרוֹכֵל אֲשֶׁר קִצְרוּ רַעַב יֹאכֵל, וְקִשָּׁה
590 מִפְּלִזָּה וּמִר מִמְּוֹת' בְּהִמְשִׁילָךְ הֶגְבִּינָה לְסֵם
הַמְּוֹת, אֲשֶׁר הִיא לְכָל־עֶכְבֵּר לְמִרְגַּע" וְנִפְשֶׁךָ,
תֵּאָוֶה נִהְיָה וְתַעֲרַב לְנִפְשֶׁךָ.^v וְאֲנִי, הִנֵּה הַכִּילִי

584 [תּוֹקֶשׁ] codd.: A

יִהְיֶה לְךָ לְמוֹקֶשׁ

עַתָּה O₁ [עַד 586]

[וְתִרְיַבְנִי] codd.: sv

תִּרְיַבְנִי

MT R [וְהָאֵם תִּנְיִן 587]

חַיִּים אֲנִי אֵם תִּנְיִן

[וְתִמְשָׁלִי] 588

וְתִמְשִׁילִי MO₂ sv; AGO₂

וְתִמְשִׁילִי R₂

GM O₂ R [וְהִמְשִׁילָךְ 591]

O₁ [וְהִמְשִׁילָךְ] A; edd.

בְּהִמְשִׁילָךְ

⁵⁸ Cf. Ibn Ezra's exegesis of Ps. 10: 10.

Of what that niggard plotted; yea, in mind
 Upright,^w to generosity inclined,
 595 I mean to run and get that cheese—a feat
 To make my name remembered.^x I shall eat
 Some, but shall give my kin and neighbours part,
 And good cheer bring to mine own children's heart.^y

Seeing his temper and excess of pride—
 A sin too great for any to abide^z—
 600 The Weasel said, 'Go, try: see^a what shall hap.'
 Off ran the Rat, and straight into the trap
 He rushed, pell-mell;^b the curse followed him in.
 Balanced upon its pivot turned the gin^{c,59}

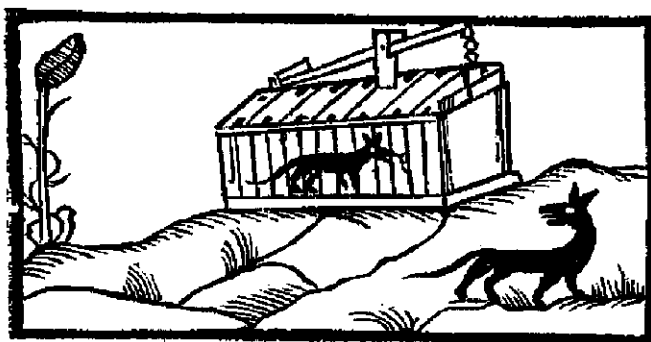
^z Cf. Gen. 4: 13

^a Exod. 25: 40

^b Num. 6: 9

^c Cf. Prov. 26: 14;

¹ Sam. 4: 19

*The Rat is trapped, his shaking³ paw we see:
 The Weasel, like a bird escaped,[†] goes free*

[†] Ps. 124: 7

^d Cf. Exod. 21: 13

^e Cf. Ezek. 7: 25

^f Cf. 2 Sam. 20: 12

^g 2 Sam. 17: 23

^h 2 Kgs. 18: 21

^j Isa. 49: 21

Placing the cheese within his reach.^d The scorned
 Tale of the niggard's deeds left him unwarned;
 Down came the gin, fast in its grip it held
 605 Him. 'Save me, sister Weasel, help!' he yelled,
 'Ruin is on me!'^e Drawing near, she lief
 Had aided, but could bring him no relief.
 Mid groans and screams the Rat thrashed, quivered, rolle
 In his own blood,^f then, throttled,^g lay there, cold.
 Upon his feeble brain, and on his speed
 He had relied, which proved a broken reed.^h
 And so, back to her hole the Weasel went,
 Forlorn as one forth into exile^j sent,

⁵⁹ See C. Roth, 'Mediaeval Mouse-Traps'.

בְּמַחְשָׁבֵי וּבְגִדֵיבוֹתַי וַיֵּשֶׁר לִבִּי, עַל כֵּן
 אֲרוּץ וְאַקַּח הַגְּבִינָה לְעַצְמִי, בְּעִבּוֹר הַזָּכִיר 595
 אֶת־שָׁמַי, וְאַתֶּן מִמֶּנָּה לְאַחֵי וְלִשְׁכֵנֵי,
 וְחַנּוּתִי לִבְנֵי בְטוּנִי.^א

48

וַיְהִי בְּרֵאוֹת הַחֲלֻדָּה רַב זְדוּנוֹ וְכַעֲסוֹ, וְכִי
 עֹוֹנוֹ גָּדוֹל מִנְשׂוֹא,^ב וַתֹּאמֶר לוֹ, בְּחֹן וְנִסְהָ,
 וַדְּרָאָה וַעֲשֵׂה.^ג וַיִּדְרֹךְ הָעֵכָבֵד אֶל הַפּוֹרָה, 600
 וַיִּכְנַס בְּפִתְעַ פְּתָאִם^ד בְּמַהוּמָה וּמְאָרָה,
 וַיִּתְהַפֵּךְ בְּצִירָה^ה וַלִּידוֹ אָנָּה^ו לְקַחַת

צורת העכבר גוקש ורגלו התמוטטה^ג
 והחולדה לנפשה כצפור גמלטה^א

0₂Rsv; z [התמוטטה
 המושיטה]

הַגְּבִינָה. וְהוּא לֹא נִזְהַר בְּמִקְרָה הַכִּילִי
 וּמִפְּעֻלָּיו, וַתִּפֹּל הַפּוֹרָה עָלָיו. וַיִּזְעַק וַיֹּאמֶר,
 הוֹשִׁיעֵנִי אַחֹתַי הַחֲלֻדָּה, כִּי בָּאָה קִפְדָּה.^א 605
 וַתִּגַּשׁ לְעֹזְרוֹ וּלְהוֹשִׁיעוֹ, וְלֹא יָכְלָה לְהִרְגִיעוֹ.
 וַיִּחַרַד הָעֵכָבֵד וַיִּהְיֶמָה וַיִּנְאַק, וַיִּתְגּוֹלַל בְּדַמּוֹ
 וַיִּחְנַק,^ב כִּי נִשְׁעַן בְּקִלּוֹתָיו וּבְסִבְלּוֹתָיו הַגְּבִינָה,
 עַל הַמְּשֻׁעָנֶת הַקָּנָה הַרְצוּץ הַזֶּה.^ג וַתָּשֶׁב
 הַחֲלֻדָּה לְחוֹרָה, גְּלָה וְסוּרָה,^ד וַתֹּאמֶר, זֶה 610

596 [אח] add.: MT
 codd.

598 [בראות] z; codd. sv
 כראות

609 [על] sv
 add.: MT [המושענת]
 codd. משענות

Fabel 1 – De leeuw, de wilde dieren en het vee

Vrienden van de rijke zijn talrijk ten tijde dat zijn glorie straalt, maar zij veranderen wanneer hij arm wordt en zijn macht neergaat.

- 1 Eens was er een oude, zieke leeuw, zijn lendenen waren krachteloos geworden, zijn ziel was moedeloos, hij wist niet hoe het hem zou vergaan, of hij zou sterven of in leven blijven. Om het verval van de leeuw te zien, kwam alle vee en wilde dieren uit alle uithoeken van de aarde; sommigen uit vriendschap om hem te bezoeken, anderen om zijn ellende te zien, sommigen om zijn heerschappij over te nemen, anderen om te weten wie na hem koning zou worden. Hij werd zo ziek dat men waarachtig niet meer wist of hij nog leefde of dood was. Toen kwam de os en gaf hem een stoot: misschien was zijn kracht helemaal uitgeput. Het kalf trapte op hem met zijn poten en de vos beet hem met zijn tanden in de lob van zijn oren. De ooi veegde met haar staart over zijn snor en zei: "Wanneer zal zijn naam eens sterven en verloren gaan!" De haan pikte hem in de ogen en brak met kiezels zijn tanden stuk. Toen keerde zijn adem in hem terug en hij begreep dat zijn vijanden zich vrolijk over hem maakten, en hij hief een klaaglied aan: "Wee deze dag nu mijn vertrouwensmannen van mij gruwen, nu de kracht van mijn handen is veranderd en mijn glorie is veranderd in mijn ondergang. Zij die mijn dienaren waren bespotten en vertrappen mij; veranderd in vijanden voor mij zijn zij die eens mijn vrienden waren".
- 10 De fabel gaat over een man die vol rijkdom en aanzien is; ieder van zijn burens dient hem, maar als de dag aanbreekt van zijn ondergang, wanneer hij arm wordt en zijn macht neergaat, dan blijven zij op een afstand van zijn plaag staan, zij scheiden zich van hem af, zijn gerechtigheid ontnemen zij hem en zij verachten wat zij eens gekozen hadden. En ik, Berechia, toen ik deze opstandigheid zag, hoe zij de edele vijandig bejegenen, hief ik deze spreuk aan en sprak erover in dichtvorm:

15 *Wee als de leeuwen zich buigen voor het kalf, voor de leiders die de voet kussen.
De voeten der getrouwen worden getreden in het slijk, de verraders heffen hoog hun vaan; Vertrapt worden die heersten, de slechten komen op, de ongerechtige jubelt geweldig.
De waarheid is vandaag vernederd tot slavijn, zij staat als bijrouw links;
De waarheid heeft geen voeten meer: verraad heeft ze haar met laster ontnomen.*

אָרִיָּה וְחִיזֵת וּבְהֵמוֹת

אוֹהֲבֵי עֲשִׂיר רַבִּים בָּעֵת קֶרֶן הַזֶּדֶן • וַיִּתְּהַפְּכוּ כִּי יָמוּד וּמָטָה יָדוֹ

1 **אָרִיָּה** וְקֶרֶן הָיָה חֲלָה • וּבְכֶסְלֵיו מָלְאוּ נִקְלָה • וַתִּקְצַר נַפְשׁוֹ בְּעַמְלוֹ • וְלֹא נֹדַע מָה
 הָיָה לוֹ • וְאִם יָמוֹת אִו יִחְיֶה • וְלִרְאוֹת מִסְּלַת הָאָרִיָּה • בָּאוּ כָּל־בְּהֵמָה
 וְחִיָּה • מִכָּל קְצוֹי־אֶרֶץ נְשִׂיָּה • יֵשׁ מֵאַהֲבָה לְבַקֵּר אוֹתוֹ • וַיֵּשׁ לִרְאוֹת תְּלַאֲתוֹ • וַיֵּשׁ לְקַבֵּל
 מִשְׁלוֹ הַזֶּלֶק • וַיֵּשׁ לְדַעַת מִי אֲחֵרָיו מִזֶּלֶק • וַיִּחַלְהָ עַד אֲשֶׁר לֹא נֹדַע בְּאֵמֶת • אִם עֹדְנֹו
 5 חַי אִו מֵת • וַיִּבֹא הַשּׁוֹר וַיִּנְגַּח • אוֹלֵי פֶם לְרִיק פָּחוּ • וְהַעֲגֵל רָמְסוּ בְּרַגְלָיִם • וְהַשֶּׁעַל
 נָשְׂכוּ בַשִּׁנָּיִם • בְּבִדֵּל אֲזִנָּיִם • וְרַחֵל בְּזִנְבָה מִמְשַׁשֶּׁת שֶׁפְּמוֹ • וַתֹּאמֶר : מִתִּי יָמוֹת וְאָבֵד
 שְׁמוֹ • וְהַתְּרַנְגוּל מְנַקֵּר עֵינָיו • וַיִּגְרַם בְּחֶצֶץ שִׁנָּיו • וַיֵּשֶׁב רוּחוֹ אֵלָיו וַיִּתְּבַוֵּן • כִּי שָׁמְחוּ בֹו
 אֵיבָיו וַיִּקְוֶנוּ • הֵה לְיוֹם אֲשֶׁר תִּעֲבֹנֵי מִתִּי מִזֶּדִי • וְכִי תִפְקֶה כַח יָדֵי וְהוֹדִי לְאִידֵי • וְאֲשֶׁר הָיוּ
 לִי לְעַבְדִּים • עַל־יְמֵי מְשָׁלִים וְרָדִים • וְנִתְּהַפְּכוּ לִי לְאֵיבִים • אֲשֶׁר מִקְדָּם הָיוּ לִי לְאֵהָבִים.
 10 וְהַמִּשְׁעַל בְּאֵדָם מָלְא עֵשֶׂר וְכַבּוֹד • וְכָל־אֶחָד מִשְׁכַּנָּיו אוֹתוֹ יַעֲבֹד • וְאִם יִגִּיעַ יוֹם אִידוֹ • כִּי
 יָמוּד וּמָטָה יָדוֹ • מִמְּנַד נִגְעוּ יַעֲמָדוּ • וּמַעֲלֵיו יִתְּפָרְדוּ • וְצִדְקָתוֹ מִמְּנוֹ יִסִּירוּ • וַיִּמָּאֶסוּ אֶת
 אֲשֶׁר בְּחָרוּ.

וַאֲנִי בְּרַכְיָה בְּרְאוֹתַי זֶה הַמְּרִי • אֲשֶׁר תִּלְכוּ עִם נָדִיב בְּקִרְיֵי • וְאֲשֶׁא מִשְׁלֵי וְאָמַר עַל־זֶה
 בְּשִׁירֵי :

15	הֵה כִּי אֲרִיִּים לְפָנַי עָגַל	רַבְצוּ וְרֵאשִׁים נָשְׁקוּ רַגְלֵי
	רַגְלֵי אֲמוֹנָיִם רָמְסוּ בְּטֵיט	וְגִבֵי שְׁקָרִים נָשְׂאוּ דָגַל
	נִירְדוּ רָדִים וְהַעֲוִילִים	עֲלִים וְאִישׁ אֶנְן מָאֵד יָגַל
	וְאֵמֶת לְשִׁפְחָה נִכְבְּשָׁה הַיּוֹם	נִצְבָּה כְּבֹר לְיָמִין כְּמוֹ שֶׁגַל
19	אִין רַגְלָיִם לְאֵמֶת כִּי הִי	שְׁקֵר לְקַחֵן בְּשִׁפְתֵי רַגְלֵי.

א — 1 וכסליו: ע"פ תהלים לח, ח: כי כסלי מלאו נקלה. וכתרנומו: ארום כסלי אתמלין
 קדיחתא. היינו: דלקת. — 3-4 לקבל משלו: לקבל ממשלתו.

Fabel 3 - Wolf en lam aan de rivier.

Een ieder is gericht op eigen voordeel, en is hij arm, dan doet hij zijn broeder geweld aan.

- 1 Een wolf ging om zijn dorst te lessen aan een rivier, alleen. Hij keek en zie: van verre zag hij een lam staan, tegenover hem. De wolf riep hem toe: "Waarom verloor je mij! Van mij is de stroom; ik heb hem voor mijzelf gemaakt". Daarop antwoordde het rechtschapen schaapje met vriendelijke en lieve woorden: "Heer koning, ik heb u niet gestoord. Tot koning over mij heb ik u gesteld, al mijn levensdagen. En om water uit de rivier te drinken ben ik uit mijn tent gekomen. Indien dit verkeerd is in uw ogen, dan wil ik teruggaan. Om antwoord te geven op uw woorden: er is een tijd van zwijgen". Daarop sprak de wolf tot hem
- 5 harde woorden en zei tot hem: "Wie ben je wel dat je geen vrees voor mij toont! Of zouden wolf en lam soms samen weiden? Wie heeft hen ooit samen gezien om aan waterstromen hun dorst te lessen. Mijn water heb je vertroebeld en nu kan ik niet drinken, en zie, nu moet ik dorstig teruggaan, tot mijn schande. Je vader heeft al eerder misdreven tegen mij, in daad en woord. Nu al vier jaar is hij opstandig en in overtreding". Het schaapje antwoordde: "Waarom behandelt mijn heer mij zo en verwijt mij slechte daden? Ik ben maar een klein schaapje, ik ben hier net en ik heb mijn eerste levensjaar nog niet bereikt. Waarom bedenkt u tegen uw naaste woorden van twist? De zonen zullen niet ter dood worden gebracht om (de zonden van) hun vaders".
- 10 Hij antwoordde hem: "Aangezien ik door jou dorstig en beschaamd word, zul je niet langer mij mogen bezoeken, tot in der eeuwigheid". Daarop sloeg hij het lam, stroopte hem de huid af, scheurde het in stukken en verslond zijn vlees.

De fabel betreft al wie uit is op eigen voordeel. Al wie groter is dan zijn naaste slokt hem op. Zo ook de ordedienaren en rechters die het recht van mensen verbuigen en het geld uit hun beurzen graaien en hun waar ze bij zijn hun beste kleed uittrekken. Het woord van de wijze is gangbaar in de mond: "Er zijn er die bij gebrek aan rechtspraak worden weggevaagd".

- 15 Nu hef ik mijn spreuk aan en zeg:

De onnozelen houden van onnozelheid, spotters begeren spotternij.

De rijke antwoordt met gewelddadigheid wie hem met vriendelijke woorden iets vraagt.

De lupo et agno.

זאב ושה בנהר

איש לבצעו יפנה ואם פל הוא את-אחיו יזנה

1 זאב הלה לשפר צמאו על-הנהר לבהו ונרא והנה מרחוק שה עומד לנגדו ויקרא לו הזאב : למה עכרתני לי הןאר ונאני עשיתני וניען לו השה תמים דברים טובים ונעימים : אדני המלה לא עכרתיה אדון לראשי כל-ימי נתתיה ולשתות מי נהר וצאתי מאהלי אם רע בעיניך אשובה-לי ולהשיב על-דבריך עת לחשות ונדבר הזאב אתו קשות ויאמר לו : מי אתה אשר ממני לא תפקד האם זאב וטלה ורעו כאחד או מי הוא אשר יתנו ראם על-אפיקי מים לשפר צמאם מימי עכרת ולשתות לא וכלתי והנה אשוב צמא על-עקב בשתי אביך הראשון לי חטא בפעל ובמבטא זה אך בע שנים מרד ופשע וניען השה : למה אדני מתעולל עלילות ברשע ונאני שה קטן עמה באתי ונעדין לא הגיעה שנתה מה-תחרש ברעה דברי ריבות בנים לא יומתו על-אבותי וניען לו : כפאשר אני בעבורך צמא ונגלם לא תוסיף לראותי עוד עד עולם ונה את-השה ויפשמ עורו וישמעו ויאכל את-בשרו.

והמשל לכל-הולך אחר בצעו כל-הגדול מחברו בולעו והשטרים והשפטים אשר משפט אנשים מטים וכספם מפיסם ולקטון וממול שלמה אדר ופשיטון ומאמר החכם שגור בפה יש בלא משפט נספה.

ואשא משלי ואמר :

15

פתאים אהבו פתי ולצים תמדו לצון
ועשיר יענה עזות לדרש שפתי רצון.

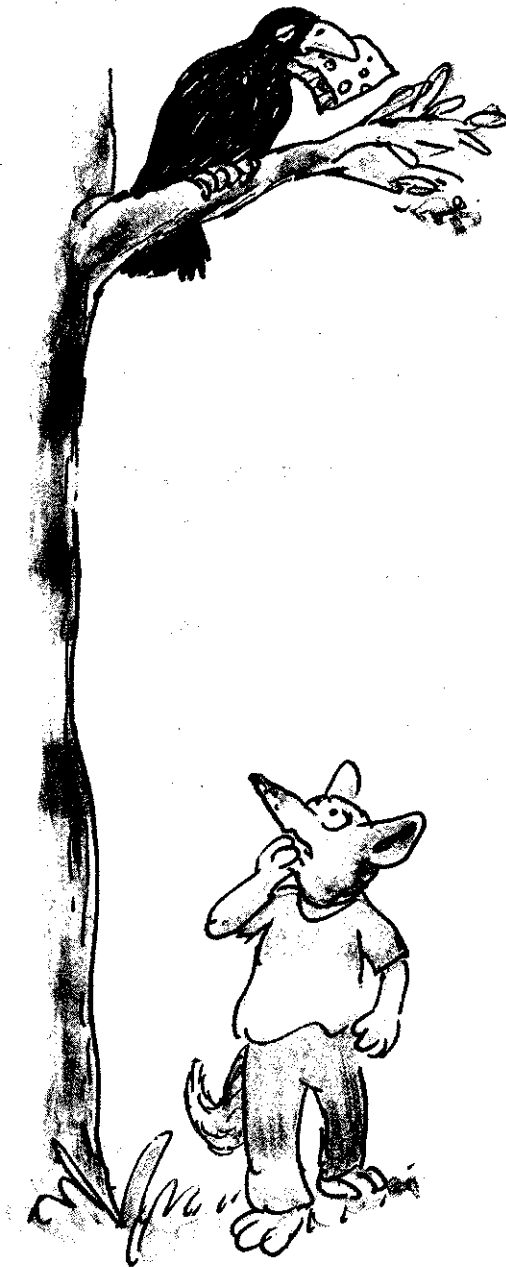
ג — 12 כל הגדול : עיפ עבודה זרה ד, א : אלמלא מוראה של מלכות כל הגדול מחברו בולע את חברו. — 14 יש: משלי יג, כג.

השועל והעורב

ביום בהיר וחם טיל שועל ביער,
בין העצים עבר,
שוטט והסתובב.
היום כל כך יפה והחמה זורחת,
הצפורים שרות –
והשועל רעב.

לפתע הוא רואה מולו על עץ גבוה,
יושב לו על ענף,
עורב אחד שחור.
והשועל מבחין שהעורב למעלה
פרוסת גבינה גדולה
אוהז הוא במקור.

גבינה תשעה אחוז, או שמא זהו קוטג'?
אולי היא צהבה,
כזאת שהוא אוהב?
כל כך הנה רוצה את הגבינה לבלע,
אבל העץ גבוה –
וכך גם העורב.

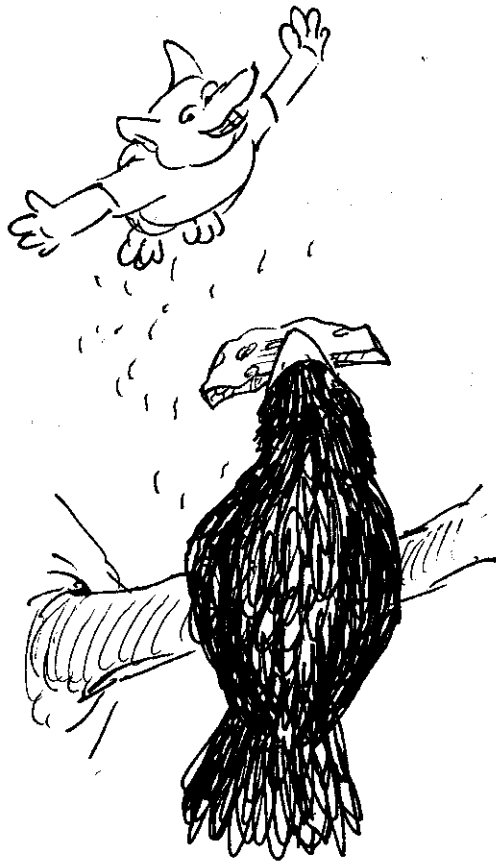
מה יעשה, כיצד אל הגבינה יגיע?
הרי אותו עורב עלול להתעופף.
"בכח לא אוכל", סח שועל בשקט,
"אבל אני יכול אולי להתחנף..."

והוא הרים ראשו ולעורב לחש אז:
"שמעתי כנרית, שמעתי גם זמיר.
אף אין צפור אחת בכל רחבי היער
אשר כמותך, עורב, בקול יפה תשיר.

"כל כך נעים קולך, כל כך עדין ורך הוא,
שירך כמו ירדן – מקסים, חביב, נחמד.
הריני מתחנן, עורב שלי, הו אנא,
בבקשה, השמע לי רק שיר קטן אחד."

הסמיק אז העורב, הפך אדם לרגע,
אמנם הוא מקרקר בקול גדול "קרע, קרע",
אך שום חיה או איש אף פעם לא אמרו לו
שהוא אמן גדול בשטח הזמרה.

והנה השועל ממרחקים הגיע,
ומה הוא מבקש?
בסך הכל מזמור.
"עכשו ידעו כלם, זמר אדיר הנני!"
חשב אז העורב –
וחיש פער מקור.

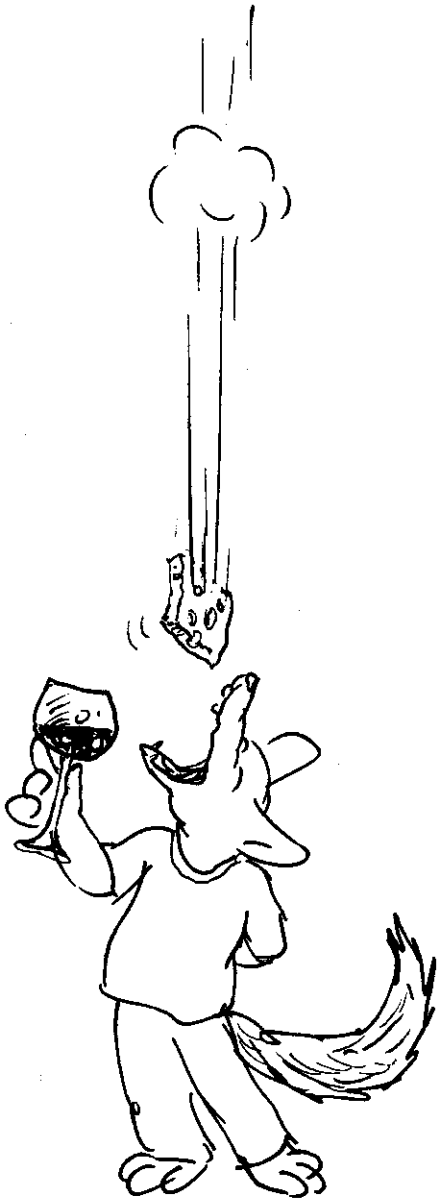

ועוד בטרם צליל ראשון נשמע ביער,
גוש גבינה גדול
מן המקור נפל.
מראש ענף צנח והתעופף למטה,
ישר ישר נחת
בפיו של השועל.

בלע אז השועל את הגבינה ברגע,
לקק את שפתותיו
ובזנבו כשכש.
"אתה לא רק צרחן", אל העורב קרא הוא,
"אתה גם כן זיפן –
וכמובן טפש".

עכשו אני אתכם שואל,
אז מהו המוסר השכל?

טוב, הוא פשוט, אבל חשוב,
והזכרו בו שוב ושוב.
מחנפה ותשבחות ולקוקים
הזהרו,
אחרת גם אתם
ללא גבינה
תשארו.

גורים

שוועל נגש אל האריה ובחיוך לחש לו:
"אנא הסבר לי, אדוני וידידי,
איך זה אשתי השועלה ששה גורים יולדת,
והלביאה רק גור אחד ויחידי?"

הביט בו האריה וככה הוא השיב לו:
"זו שאלה טובה, שפה אחיה.
נכון, הלביאה רק גור אחד יולדת,
אבל הגור היחידי הזה –
אריה!"

גור אריה בודד אל מול
ששת גוריו של השועל.
ומהו המוסר השכל
אשר מצאנו במשל?

גם השועל ודאי יודה,
בראש מרכו, זנב שמוט,
כי אם בודקים היטב היטב –
איכות קודמת לכמות!

De bomen kiezen een koning

Rechters 9

- 8 Eens gingen de bomen eropuit om een koning te kiezen.
Ze vroegen de olijfboom: "Wilt u onze koning zijn?"
- 9 Maar de olijfboom antwoordde:
"Zou ik ophouden mijn olie af te staan,
waarmee mensen en goden worden vereerd,
om wat te wuiven boven de andere bomen uit?"
- 10 Toen vroegen ze het aan de vijgenboom:
"En u, wilt u onze koning zijn?"
- 11 Maar de vijgenboom antwoordde:
"Zou ik ophouden mijn zoete vruchten af te staan,
om wat te wuiven boven de andere bomen uit?"
- 12 Toen vroegen ze het aan de wijnstok:
"En u, wilt u onze koning zijn?"
- 13 Maar de wijnstok antwoordde:
"Zou ik ophouden mijn sap af te staan,
dat goden en mensen verblijdt,
om wat te wuiven boven de andere bomen uit?"
- 14 Ten slotte vroegen de bomen aan de doornstruik:
"En u, wilt u onze koning zijn?"
- 15 En de doornstruik antwoordde:
"Als u mij werkelijk tot uw koning wilt zalven,
kom dan maar hier, in mijn schaduw is het goed toeven.
Maar zo niet,
dan zal er uit mijn takken een vuur komen
dat de ceders van de Libanon zal verteren."

- 8 הַלֹּךְ הַלְכוּ הַעֲצִים לְמִשַׁח עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ
וַיֹּאמְרוּ לַזֵּית
מֶלֶכָה עָלֵינוּ:
9 וַיֹּאמֶר לָהֶם הַזֵּית
הַחֲדֹלְתִי אֶת־דְּשָׁנִי
אֲשֶׁר־בִּי יִכְבְּדוּ אֱלֹהִים וְאֲנָשִׁים
וְהִלַּכְתִּי לְנוּעַ עַל־הַעֲצִים:
10 וַיֹּאמְרוּ הַעֲצִים לְתֹאנָה
לְכִי־אֵת מֶלְכִי עָלֵינוּ:
11 וַתֹּאמֶר לָהֶם הַתֹּאנָה
הַחֲדֹלְתִי אֶת־מִתְקִי
וְאֶת־תְּנוּבַתִּי הַטּוֹבָה
וְהִלַּכְתִּי לְנוּעַ עַל־הַעֲצִים:
12 וַיֹּאמְרוּ הַעֲצִים לְגֹפֶן
לְכִי־אֵת מֶלְכִי עָלֵינוּ:
13 וַתֹּאמֶר לָהֶם הַגֹּפֶן
הַחֲדֹלְתִי אֶת־תִּירוֹשִׁי
הַמְּשַׁמַּח אֱלֹהִים וְאֲנָשִׁים
וְהִלַּכְתִּי לְנוּעַ עַל־הַעֲצִים:
14 וַיֹּאמְרוּ כָל־הַעֲצִים אֶל־הָאֵטָד
לֵךְ אֵתָה מֶלֶךְ־עָלֵינוּ:
15 וַיֹּאמֶר הָאֵטָד אֶל־הַעֲצִים
אִם בָּאֵמֶת אַתֶּם מְשַׁחִים אֹתִי לְמֶלֶךְ עָלֵיכֶם
בָּאוּ חֲסוּ בְצַלִּי
וְאִם־אֵין
תֵּצֵא אִשׁ מִן־הָאֵטָד
וְתֹאכַל אֶת־אַרְזֵי הַלְבָנוֹן:

9 וַיִּשְׁלַח יְהוֹאָשׁ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אֶל־אִמְצִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה לֵאמֹר
הַחֹחַ אֲשֶׁר בְּלְבָנוֹן שָׁלַח אֶל־הָאֲרוֹז אֲשֶׁר בְּלְבָנוֹן לֵאמֹר
תְּנֵה־אֶת־בִּתְּךָ לְבָנִי לְאִשָּׁה
וַתַּעֲבֹר חַיֵּית הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר בְּלְבָנוֹן וַתִּרְמַס אֶת־הַחֹחַ:

2 Koningen 14:9

- 9 Koning Joas van Israël liet koning Amasja van Juda het volgende antwoord overbrengen:
'Eens, in de Libanon, verzocht de doornstruik de ceder:
"Geef uw dochter aan mijn zoon ten huwelijk."
Maar toen kwam er een wild dier voorbij, dat de doornstruik vertrapte.

Bronnen

- p. 2-3 DE LEEUW EN DE VOS,
Hebreeuws uit: Sepher Shaashuim, A Book of Mediaeval Lore; by Joseph Ben Meir Ibn Zabara; edited by Israel Davidson, Ph.D.; New York, The Jewish Theological Seminary of America, 1914.
Nederlandse vertaling uit: Reis met de Duivel, Sefer Sja' asju'im; vertaald door R.Fontaine, A. Schippers, I.E. Zwiep; Kok, Kampen, 1999.
- p.4-9 DE WEZEL EN DE VOS,
Hebreeuws met Engelse vertaling uit: Meshal Haqadmoni, Fables from the Distant Past; Isaac Ibn Sahula; A Parallel Hebrew-English Text, edited and translated by Raphael Loewe; Oxford - Portland, Oregon, The Littman Library of Jewish Civilization, 2004.
- p.10-13 DE LEEUW, DE WILDE DIEREN EN HET VEE,
DE WOLF EN HET LAM
Hebreeuws uit מְשָׁלֵי שְׁעָלִים, לְרַבִּי בְּרַכְיָה הַנֶּקֶדָן; uitgave bezorgd door A. Haberman; Schocken Publishing House Ltd., Jeruzalem 1946; Nederlandse vertalingen: P. Broers
- p.14-17 DE VOS EN DE RAAF,
DE JONGEN (DE LEEUW EN DE VOS)
Hebreeuwse tekst uit: סֵפֶר הַמְּשָׁלִים הַגְּדוֹל; אֶפְרַיִם סִידוֹן וְיוֹסֵי אַבּוּלְעֶפְיָה; Kether Publishing House, P.O. Box 7145, Jeruzalem; ISBN 965-07-0925-8
- p. 18-20 DE BOMEN KIEZEN EEN KONING (Rechters 9)
DE DOORNSTRUİK EN DE CEDER (2 Koningen 14)
Hebreeuwse tekst uit DavkaWriter Text Library, Nederlandse vertaling uit de Nieuwe Bijbelvertaling, Nederlands Bijbelgenootschap / Katholieke Bijbelstichting, 2004
- Illustraties (anders dan uit genoemde werken)
- p.1 Titelblad: Vos, tekening van Don Daily, <http://aesop.magde.info/>
- p. 10 Houtsnede uit Fables of a Jewish Aesop, (מְשָׁלֵי שְׁעָלִים); Translated by Moses Hadas, Woodcuts by Fritz Kredel; Monparreil Books, David R. Godline Publisher, Boston, 2001'.
- p.12 Houtsnede uit een Latijnse Aesopus:
<http://latin.bestmoodle.net/media/1501/wolflamb.jpg> (Latijnse Aesopus online)

Internetbronnen

- <http://www.daat.ac.il/daat/vl/tohen.asp?id=179>
Mishlé Shualim (duidelijke letter, ongevocaliseerd, met houtgravures:, 1921)
- <http://www.jnul.huji.ac.il/eng/digibook.html>
Sefer meshal haqadmoni (Rasji-letter, gedrukt door Gershom Soncino, Brescia 1491)

